

Var är det lönt att fiska?

- en analys av fisket i svenska regioner

Var är det lönt att fiska? – en analys av fisket i svenska regioner

Både den svenska fiskeflottan och antalet fiskare har minskat kontinuerligt under många år. Den här rapporten visar att det finns stora skillnader i de ekonomiska framtidsutsikterna för olika typer av fiske och regioner. Det finns regioner med låg lönsamhet, en stor andel fartyg med liten fiskeaktivitet och äldre fiskare. I andra regioner finns fiske med god ekonomisk avkastning och yngre fiskare. Generellt ger fiske med trål bättre ekonomisk avkastning än mer kustnära fiske med garn, krok och bur. På västkusten uppvisar fisket bra ekonomiska resultat medan fisket längs östersjökusten går ekonomiskt sämre. Men det finns undantag, exempelvis fisket efter siklöja i Bottenviken som är mycket lönsamt.

1. Inledning

Yrkesfiskets bidrag till samhället består av betydligt mer än dess bidrag till BNP. Exempel är bevarande av kulturmiljöer, öppna hamnar, livsmedelsförsörjning, och att fisket lockar turister. Samtidigt är en god ekonomi avgörande för fiskets framtid – om det inte finns förutsättningar att bedriva ett lönsamt fiske kommer företag att lägga ner, och nya generationer fiskare att i stället välja andra arbeten. Det finns redan idag en tydlig tendens att svenska yrkesfiskare har låga inkomster både jämfört med andra näringar och andra länder (Karlén et al, 2019), och jämfört med om de själva hade valt en annan karriär (Nordin et al, 2016). Det finns också en tydlig trend att antalet yrkesfiskare minskar (Waldo och Lovén, 2019). Men det finns också fisken som går ekonomiskt bra. Det fiske som oftast lyfts i det sammanhanget är det så kallade pelagiska fisket (storskaligt fiske efter framför allt sill, skarpsill och makrill) där förvaltningen gjort fisket både effektivt och lönsamt (HaV, 2014). Detta fiske ger en god avkastning till samhället i form av företagsekono-

miska vinster och skatteintäkter. Andra typer av fisken ger lägre företagsekonomiska vinster men bidrar med värden som levande hamnar m.m.

I den här rapporten analyseras den svenska fiskeflottan närmare genom att i detalj studera fiskets ekonomiska och strukturella utveckling i olika regioner. Rapporten är resultatet av ett uppdrag från Jordbruksverket och Landsbygdsnätverket att analysera i vilka regioner och typer av fisken som näringen har god respektive sämre lönsamhet. God lönsamhet är en avgörande drivkraft för ett fortsatt regionalt fiske. Uppdraget är en fördjupning av rapporten Värden i svenskt yrkesfiske (Waldo och Lovén, 2019) där fiskets positiva effekter på samhället lyfts fram och diskuteras.

I analysen kombineras fiskeflottans utveckling i form av antal fartyg inom olika typer av regionala fisken med ekonomiska indikatorer som beskriver den långsiktiga ekonomiska utvecklingen. På så sätt identifieras regionala trender inom fisket samt vilka typer av fisken som har en hög respektive låg sannolikhet att minska framöver.

2. Data och definitioner

Data

Statistiska uppgifter kommer från tre databaser. Två av dessa tillhandahålls av Havs- och vattenmyndigheten (HaV) och den tredje av Statistiska Centralbyrån (SCB). De som tillhandahålls av HaV har fiskefartygen i fokus och består av ekonomisk statistik och loggboksdata för perioden 2008 till 2017. All ekonomisk statistik från HaV har samlats in inom EU:s ekonomiska datainsamling (Data Collection Framework (DCF), EU kommissionen beslut 2010/93/EU) och innehåller intäkter och kostnader för fiskeflottan. Data från loggböcker innehåller fiskeaktiviteter och fångster m.m. som registreras för varje fartyg och fiskeresor. I loggboken finns också uppgifter om fartygets regionala hemvist, så kallad hemmahamn. Denna används för den regionala uppdelningen. Hemmahamnen är "fartygets hemort eller, om dess verksamhet företrädesvis drives med utgångspunkt från annan ort, den orten" (Fartygsregisterförordning (1975:927)). Notera att ett fartyg kan landa sina fångster i en annan hamn än hemmahamnen.

Statistiken från SCB består av arbetsmarknadsstatistik och har individen (inte fiskefartyget) i fokus. Uppgifterna är från 2015 och består av alla individer som fått inkomst från arbete eller verksamhet klassificerat som fiske enligt standarden för svensk näringsgrensindelning (SNI) under året. Statistiken innehåller både fiskare med licens och fiskare som är anställda på fiskefartyg som inte har licens.

Statistiken i samtliga tre databaser samlas in enligt väl utarbetade regelverk vilket gör att den håller god kvalitet. Databaserna består också till största delen av så kallad registerdata, dvs. alla fartyg/individer är med och det består av officiella uppgifter. Arbetsmarknadsstatistiken och fiskets ekonomiska statistik bygger på företagsregister och inkomstdeklarationer medan loggboksdata är obligatoriskt för fisket att fylla i för alla fiskeresor enligt EU:s regelverk. Trots detta

finns naturligtvis en osäkerhet om korrekt information har rapporterats till myndigheterna. I redovisningen av statistiken strävar vi därför alltid mot att ha ett stort antal observationer som underlag till tabeller och figurer. På så sätt undviks att enskilda observationer får stort genomslag i resultaten.

Ekonomiska indikatorer

Intäkterna för ett fiskeföretag består av intäkter från fiske och övriga intäkter. Intäkterna från fiske är försäljningsvärdet av fångsterna (fångstvärdet). Övriga intäkter är skillnaden mellan företagets redovisade intäkter och de intäkter som kommer från fiske. Övriga intäkter kan komma från förädling av fiskprodukter eller andra fiskerelaterade intäkter, men också från helt annan verksamhet. I den här rapporten redovisas de totala intäkterna om inget annat anges. Andelen av intäkterna som kommer från landad fisk (så kallat fångstvärde) anges separat vid behov.

Det begrepp som används för att beskriva fartygens ekonomi är nettoresultatet. Nettoresultatet är företagets ekonomiska resultat efter att kostnader för intermediära varor, lönekostnader, och kapitalkostnader¹ räknats bort. Exempel på intermediära varor är bränsle, reparation och underhåll, fiskeredskap, m.m. Notera att nettoresultatet är inklusive övriga intäkter, dvs. en del av det ekonomiska resultatet kan bero på annan verksamhet än fiske. Kostnader för arbete inkluderar både redovisade lönekostnader och så kallad "obetald arbetstid" vilket är en beräkning av den lön fiskaren skulle fått om hen tagit ut full ersättning för de timmar som lagts ner på fisket. Denna variabel beräknas inom EU:s datainsamling. I resultatet ingår med andra ord en schablonlön till fiskaren för det arbete hen lägger ner inom sitt egna företag.

Fartyg med högt respektive lågt fångstvärde

Ett begrepp som används i rapporten är fartyg med högt respektive lågt fångstvärde.² Ett far-

¹ Både räntekostnader och avskrivningar

tyg med lågt fångstvärde har endast redovisat försäljning av fångster för mindre än två så kallade prisbasbelopp, medan fartyg med högt fångstvärde har fiskat för minst två prisbasbelopp. 2019 var prisbasbeloppet 46 500 kr.³ Anledningen till uppdelningen är att många fartyg endast används i liten utsträckning och därför också bidrar mindre till fiskets ekonomiska resultat. De kan naturligtvis fortfarande bidra med andra värden som exempelvis levande hamnar. Alla uppgifter i rapporten innehåller fartyg med både högt och lågt fångstvärde om inget annat anges.

Flottans uppdelning per region

Den regionala uppdelningen av flottan är företrädesvis gjord efter län och/eller kuststräcka. Många län har få fartyg vilket innebär att det inte är möjligt att redovisa all statistik på grund av sekretess eller för att antalet fartyg blir så litet att uppgifterna blir osäkra. Detta gäller framför allt för statistik där fartygen delas upp baserat på redskapsanvändning och/eller fångstarter. Därför används ofta kuststräcka för den regionala redovisningen. Kuststräckorna är definierade som:

- Västkusten (Halland och Västra Götaland)
- Sydkusten (Skåne och Blekinge)
- Södra ostkusten (Gotland, Kalmar, Stockholm, Södermanland, Östergötland)
- Norra ostkusten (Uppsala, Gävleborg, Västernorrland, Västerbotten, Norrbotten)

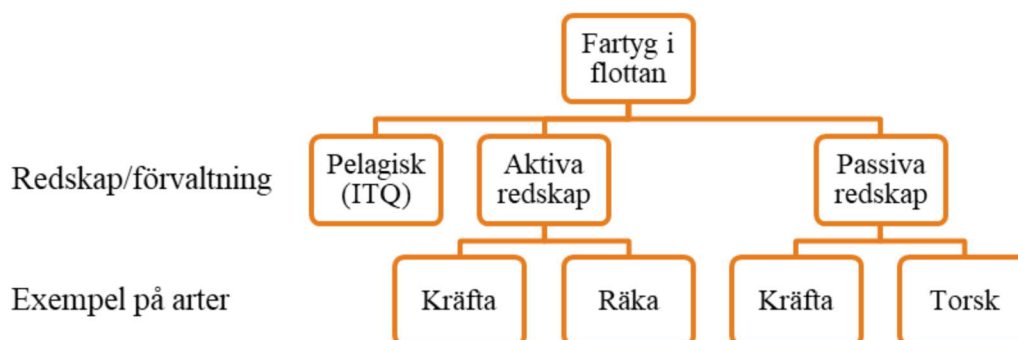
Flottans uppdelning efter redskap, förvaltning och art

För att på ett mer detaljerat sätt kunna redovisa fiskets utveckling per region är det nödvändigt att dela upp den regionala flottan beroende på vilken typ av redskap som används och vilka arter fisket huvudsakligen bedrivs efter. Utöver detta särredovisas fartyg som förvaltas inom det så kallade pelagiska segmentet. Strukturen för flottans indelning framgår av figur 1, och motivering för respektive kategori redovisas nedan.

Redskap och förvaltning

Fartygen delas in baserat på om man huvudsakligen bedriver fiske med aktiva redskap, passiva redskap eller fiskar inom det så kallade pelagiska segmentet. Passiva redskap som garn och krok placeras ut i vattnet och får stå där till fiskaren vittjar dem. Dessa fartyg är som regel små (under 12 meter) och fiskar kustnära. Aktiva

Figur 1. Flottans uppdelning efter redskap, förvaltning och art

² I ekonomisk statistik brukar fartyg med lågt fångstvärde kallas "mindre aktiva" och fartyg med högt fångstvärde "mer aktiva". Denna terminologi används inte i rapporten för att undvika sammanblandning med begreppet aktiva redskap som syftar på typ av redskap och inte ekonomisk aktivitet.

³ Prisbasbeloppet är ett inflationsjusterat belopp som fastställs årligen av regeringen. Det används för att beräkna olika förmåner och avgifter i samhället, exempelvis minsta inkomst för att behöva

redskap som trål dras genom vattnet av fiskefartyget och vittjas efter avslutat fiske. Fartyg med aktiva redskap är som regel större, även om det finns ett antal trålare under 12 meter. Fiske inom det pelagiska segmentet sker med aktiva redskap men särredovisas här enligt nedan.

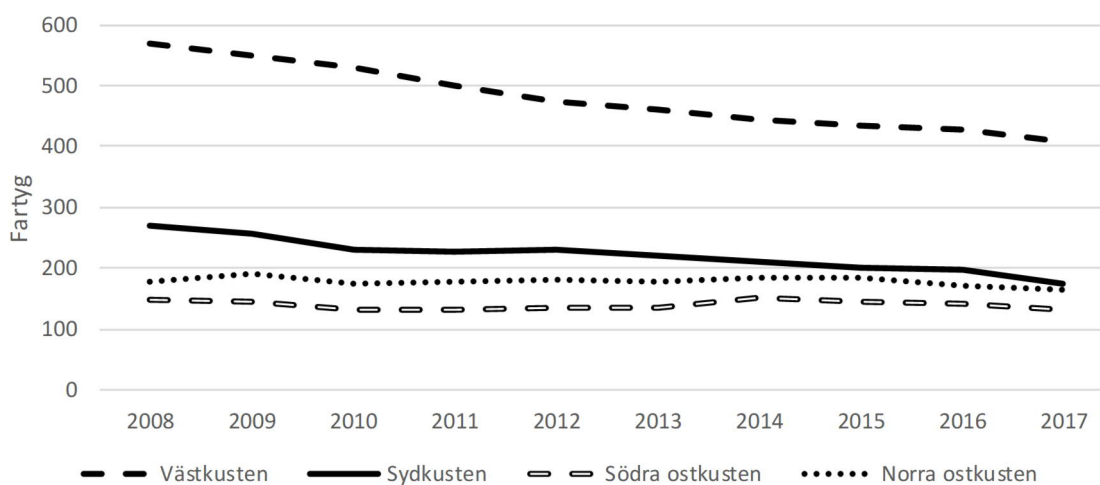
Pelagiskt fiske sker huvudsakligen efter sill, skarpsill och makrill med stora fartyg på öppet vatten. Pelagiskt fiske har ett eget förvaltnings-system, så kallade individuella överförbara kvoter (ITQ). Detta innebär att den svenska fiskekvoten för pelagiskt fiske är uppdelade på de individuella fartygen och att yrkesfiskaren kan köpa och sälja kvoter mellan varandra vilket inte är möjligt för andra fartyg. Problemet med att redovisa pelagiska fartyg gemensamt med andra är att de pelagiska fartygen är färre, större och mer lönsamma vilket gör att de regionala resultaten i stor utsträckning kommer att bestämmas av ett fåtal fartyg om de pelagiska ingår. Detta gör statistiken mindre nyanserad (exempelvis kan ett fåtal lönsamma fartyg i en region uppväga att de flesta fartyg är olönsamma) och kan därmed leda till felaktiga slutsatser om exempelvis fiskets lönsamhet.

Art

Uppdelningen av flottan efter art bygger på fartygets huvudsakliga fiske eftersom många fartyg fiskar efter mer än en art. I redovisningen finns kategorierna, kräfta, räka, ål, siklöja, lax, torsk, och blandat fiske. Fartyg som är kategoriserade baserat på arterna kräfta, räka, ål, siklöja, lax och torsk har minst 50 procent av fångstvärdet från respektive art. Fartyg kan bli kategoriserade som 'blandat fiske' på två sätt. Det första är att de inte har någon art som ger minst 50 procent av fångstvärdet. Det andra sättet är om det finns få fartyg i en region som fiskar efter en specifik art. Då har fartyg från flera kategorier slagits samman till kategorin blandat fiske. Om det exempelvis finns tre fartyg som fiskar ål och två som fiskar torsk så slås dessa samman till blandat fiske för att kategorierna inte ska ha för få observationer.

En definition som bygger på andelar av fångstvärde värde innebär att fartyg kan byta typ av fiske mellan två år beroende på fångstsammansättning och prisbild. Om exempelvis priset på torsk går upp relativt andra arter kommer ett antal fartyg flyttas till kategorin torsk även om

Figur 2. Antal fartyg per region

landningarna är de samma. Detta gör att det inte nödvändigtvis är samma fartyg i en kategori två olika år. Ett segments ekonomiska utveckling överensstämmer med andra ord inte fullt med utvecklingen för de fiskare som ingår i segmentet ett givet år eftersom dessa kan ha bytt segment, men segmenten fungerar ändå som en god indikator.

3. Flottans utveckling

Flottans utveckling per region

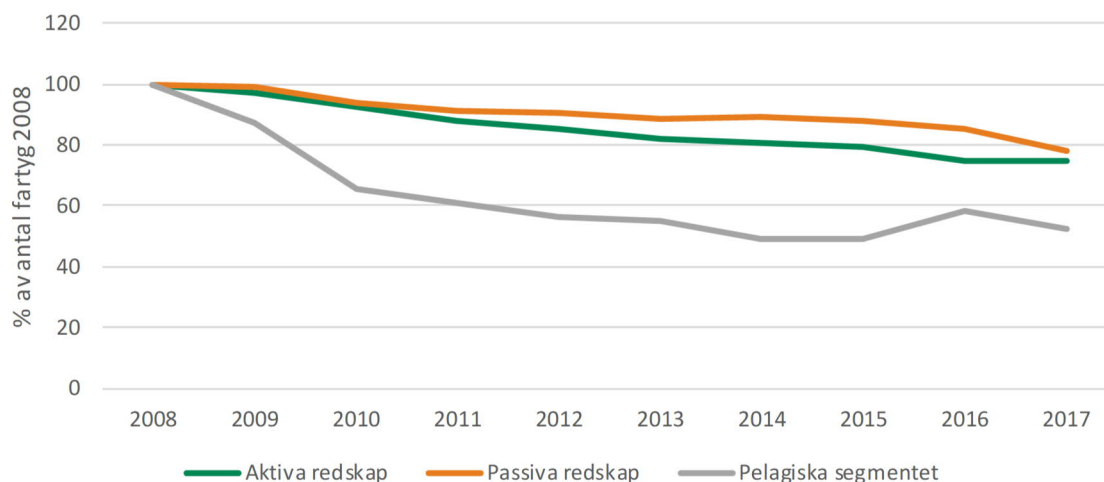
Figur 2 visar antalet fartyg per region från 2008 till 2017 inom samtliga fartygskategorier. Flest fartyg finns längs västkusten (409 år 2017) följt av sydkusten (175), norra ostkusten (165) och södra ostkusten (132).⁴ Som framgår av figuren har flottan minskat i samtliga regioner. Tabell 1 visar den procentuella förändringen under perioden.

Tabell 1. Förändring i antal fartyg 2008 till 2017

	2008-2017
Västkusten	-28,2%
Sydkusten	-34,9%
Södra ostkusten	-10,2%
Norra ostkusten	-7,8%

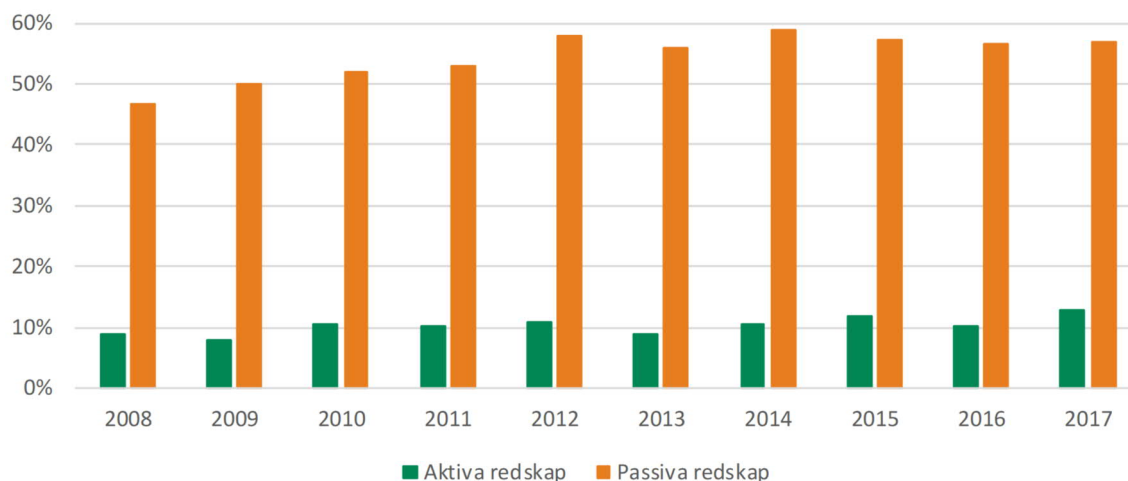
Totalt sett har antalet fartyg i flottan minskat med 24 procent men minskningen är inte jämnt fördelat över regionerna. På sydkusten har flottan minskat mer (34,9 procent), medan den minskat mindre på södra och norra ostkusten (10,2 respektive 7,8 procent). Det finns till och med ett antal län längs den svenska ostkusten där flottan ökat (Stockholm och Södermanland) även om ökningen är liten räknat i antal fartyg, se appendix 1. Minskningen i den totala fiskeflottan med 24 procent drivs av utvecklingen i län med en traditionellt stor fiskeflotta som Västra Götaland, Skåne och Blekinge.

Figur 3. Index över antal aktiva fiskefartyg i Sverige per typ av redskap/förvaltning

⁴ Observera att detta endast är aktiva fiskefartyg, dvs. de har fiskat minst en dag. I den svenska fiskeflottan finns även inaktiva fartyg vilka ingår i exempelvis EU:s statistik över flottan.

Figur 4. Andel fiskefartyg i Sverige med aktiva respektive passiva redskap som har lågt fångstvärde.

Flottans utveckling per typ av redskap och förvaltning

Figur 3 visar utvecklingen av antalet aktiva fartyg uppdelat på fartyg inom pelagiska segmentet, fartyg som använder aktiva redskap, och fartyg som använder passiva redskap.

En första observation är att flottan minskat ungefär lika mycket för fartyg med aktiva och passiva redskap, drygt 20 procent. Fartyg inom det pelagiska segmentet har däremot sjunkit avsevärt mer under perioden, ca 50 procent, vilket är en effekt av förvaltningen där fiskare kan köpa kvoter av varandra.

I appendix 2 finns utvecklingen för de olika typerna av redskap uppdelat per region. I många fall är antalet fartyg för få för att dra slutsatser kring utvecklingen för olika redskap, men det framgår av tabellerna i appendix att fisket längs västkusten skiljer sig från övriga genom att fartyg med aktiva redskap samt inom det pelagiska segmentet minskar mest. I de övriga regionerna är antingen skillnaderna små eller så har fartygen med aktiva redskap klarat sig något bättre.

Flottans utveckling – högt respektive lågt fångstvärde

I figur 4 delas flottan upp i fartyg med högt respektive lågt fångstvärde. Som framgår av figuren är det stora skillnader mellan redskapstyperna – endast runt 10 procent av fartygen med aktiva redskap hade lågt fångstvärde medan motsvarande andel för fartyg med passiva redskap var drygt 50 procent. Andelen för fartyg med passiva redskap ökade något under första delen av perioden men har legat på ungefär samma nivå sedan 2012.

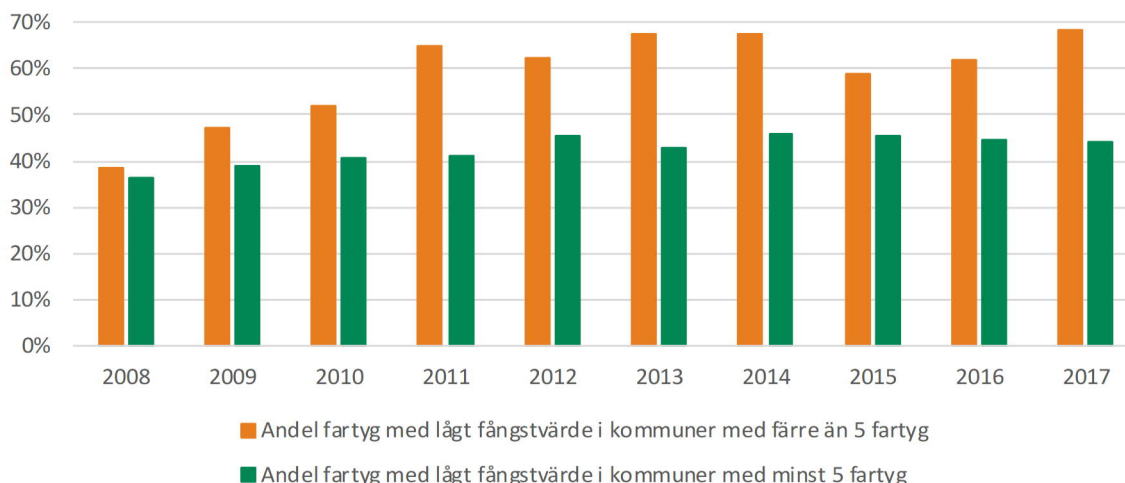
Andelen fartyg med lågt fångstvärde skiljer sig också kraftigt åt mellan olika regioner. I tabell 2 visas andelarna för fartyg med passiva redskap. Störst andel med lågt fångstvärde finns längs

Tabell 2. Andel av fartygen med passiva redskap som har lågt fångstvärde, per region

	2008	2017
Västkusten	44%	44%
Sydkusten	32%	57%
Södra ostkusten	63%	81%
Norra ostkusten	65%	62%

Figur 5. Andel av fartygen som har lågt fångstvärde i kommuner med fler respektive färre än fem fartyg.

ostkusten, framför allt den södra kuststräckan medan västkusten har lägst andel. Intressant är att framför allt andelen med lågt fångstvärde längs södra ostkusten och sydkusten har ökat markant under perioden medan den legat förhållandevis still i de två andra regionerna.

Kommuner med litet fiske

Fisket kan bidra till en kommuns attraktivitet genom att bidra till en levande hamn. Detta sker dels genom att fartygets aktiviteter utgår från en hamn, men också dess landningar. Fartygets hemmahamn och den hamn där fiskaren landar sin fisk behöver inte vara densamma. I det här stycket analyseras fartygens hemmahamn på kommunnivå. Om en kommun har få fartyg finns en högre risk att fiskehamnarna i kommunen förlorar sitt fiske jämfört med fiskehamnar i kommuner som har fler fiskefartyg. Analysen nedan delar upp kommunerna i två grupper: de som har mindre fiske (färre än 5 fartyg; 23 kom-

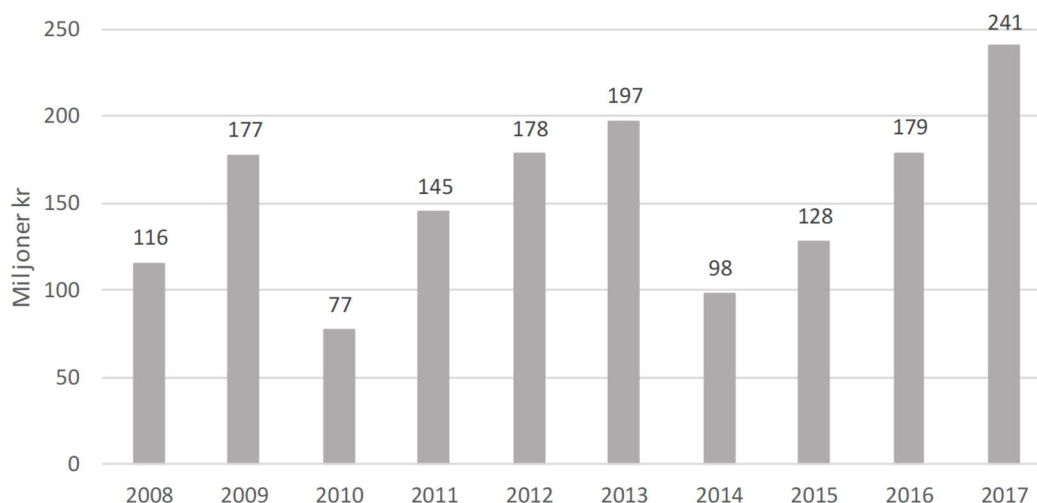
muner 2017⁵) och de som har större fiske (minst 5 fartyg; 45 kommuner 2017).

År 2017 fanns 68 kommuner som hade fartyg med hemmahamn i kommunen. Detta är i princip samma antal som 2008 (69 stycken) så trots att antalet fartyg minskat i den svenska fiskeflottan har få kommuner helt förlorat sitt fiske. För att analysera om kommuner med litet fiske har stor risk att förlora sitt fiske beräknar vi hur stor andel av det totala antalet fartyg i kommunerna som har lågt fångstvärde (mindre än två prisbasbelopp). Figur 5 visar resultat där kommunerna är uppdelade i två grupper beroende på om de har minst fem fartyg eller inte.

I figuren framgår att bland de fartyg som ligger i kommuner med litet fiske är andelen med lågt fångstvärde generellt högre än för andra kommuner. Det innebär att dessa kommuner inte bara har få fartyg, utan fartygen är också mindre aktiva jämfört med fartyg i andra kommuner. En förklaring är att dessa kommuner nästan enbart har fartyg med passiva redskap där andelen fartyg med lågt fångstvärde är hög.

⁵ Kommuner med färre än 5 fartyg 2017 är Bromölla, Båstad, Halmstad, Haninge, Helsingborg, Hämösand, Kalmar, Kramfors, Norrköping, Oxelösund, Robertsfors, Ronneby, Skurup, Söderköping, Torsås, Trosa, Uddevalla, Valdemarsvik, Vellinge, Värmdö, Ystad, Älvkarleby, och Ängelholm.

Figur 6. Nettoresultat för pelagiska segmentet, miljoner kronor, 2008-2017

Figur 5 är gjord på kommunnivå, men många kommuner har flera hamnar där det endast finns ett eller ett fåtal fartyg. Analysen är inte gjord på hamnnivå eftersom ett fartyg med en viss hemmahamn förväntas kunna landa och få service även i närliggande hamnar, även om det kan vara svårt i kommuner med långt mellan hamnarna.

4. Flottans ekonomi

I avsnittet presenteras flottans ekonomi uppdelat på olika redskapstyper och förvaltning (pelagiska segmentet, aktiva redskap, och passiva redskap), regioner och arter. Analysen bygger på så kallade fartygssegment. Ett segment består av fartyg med liknande egenskaper, exempelvis trålare som fiskar efter räka eller garnbåtar som huvudsakligen fiskar torsk. Uppgifter som är för hela flottsegment (dvs. totalt för alla fartyg i segmentet) visar vilket ekonomiskt resultat fartygen för segmentet som helhet har. Förändringar över åren kan dels bero på bättre/sämre ekonomiskt resultat för de enskilda fartygen, men också på att antalet fartyg förändras. Uppgifter som redovisas per fartyg ger en indi-

kation på ekonomin för ett genomsnittsfartyg i segmentet.

Pelagiska segmentet

Ett första steg i beskrivningen av flottans ekonomi är att följa utvecklingen av det pelagiska segmentet. Som framgått av beskrivningen av flottans utveckling ovan har antalet pelagiska fartyg minskat markant. Utvärderingen av systemet 2014 (HaV, 2014) visade på en god lönsamhet och från figur 6 framgår det tydligt att nettoresultatet haft en fortsatt positiv utveckling.

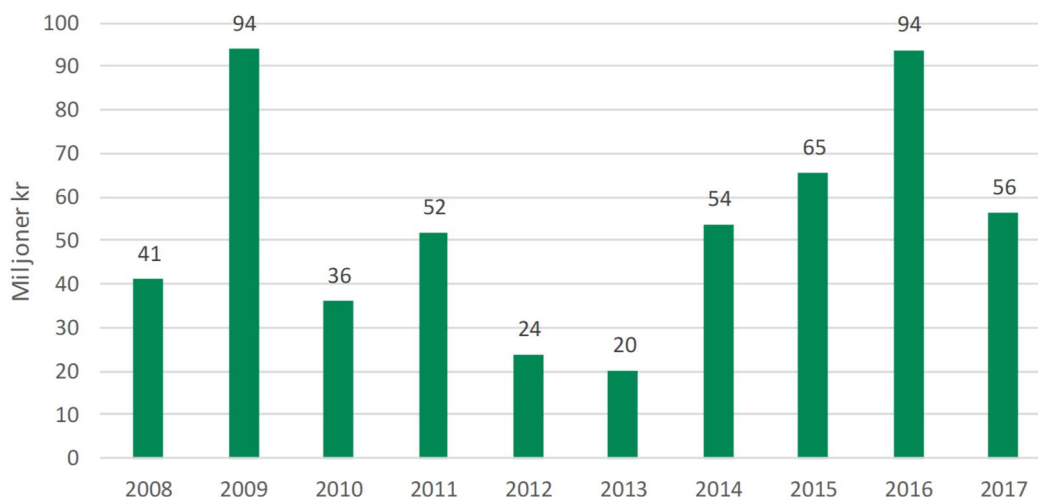
Resultatet har varit positivt under hela perioden även om det varierat kraftigt över åren. Att resultatet varierar är naturligt inom fisket eftersom både priser och bestånd tenderar att fluktuera över tiden.

Fartyg med aktiva redskap

Figur 7 visar nettoresultatet för fartyg som använder aktiva redskap men som inte ingår i det pelagiska segmentet.

Under perioden har fartygen redovisat positiva nettoresultat och liksom för det pelagiska segmentet varierar resultatet kraftigt över tiden.

Figur 7. Nettoresultat för fartyg med aktiva redskap, miljoner kronor, 2008-2017

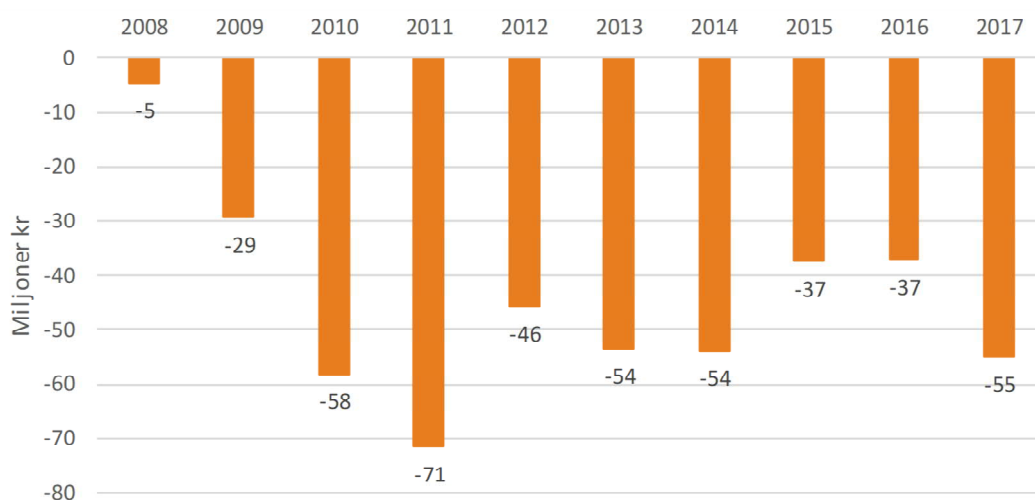
Notera att de totala nettovinsterna är mindre än för det pelagiska segmentet även om antalet fartyg är fler. Det innebär också att resultatet per fartyg är lägre vilket beror både på att fartygen är mindre och på att de har en annan förvaltning.

Fartyg med passiva redskap

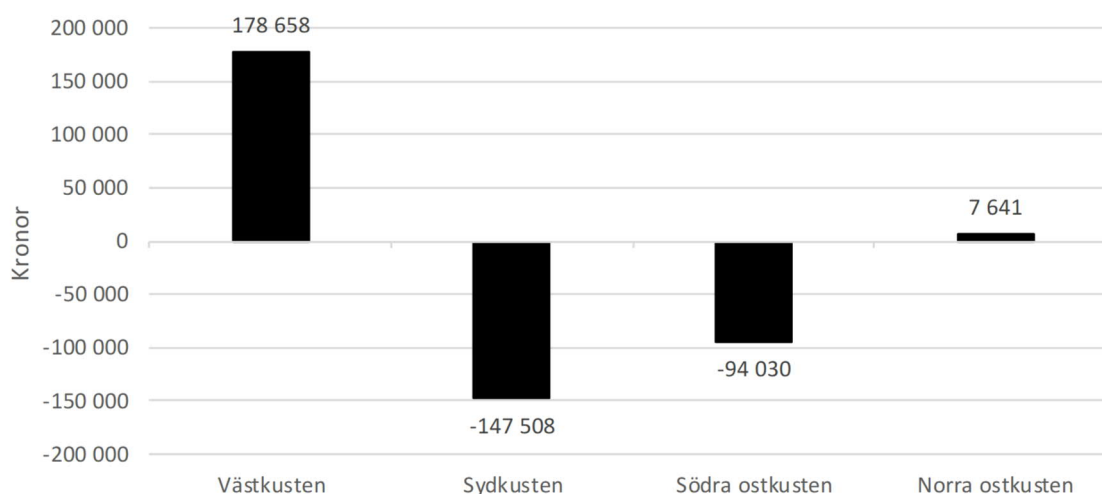
I figur 8 visas nettoresultatet för fartyg med passiva redskap.

Fisket med passiva redskap skiljer sig från de andra flottsegmenten genom att nettoresultatet är negativt under hela den studerade perioden. Detta kan förklaras av allt från sälar som åter ur redskapen till mer strukturella faktorer som att det finns stordriftsfördelar i livsmedelsproduktion som små fartyg inte kan utnyttja. En intressant observation är att en stor del av fartygen med passiva redskap har lågt fångstvärde, vilket innebär att fiskarna bör ha någon form av

Figur 8. Nettoresultat för fartyg med passiva redskap, miljoner kronor, 2008-2017

Figur 9. Nettoresultat per fartyg (exkl. pelagiska segmentet) och region, genomsnitt för 2015-2017, kronor

annan inkomst vid sidan om fisket. Detta kan vara inkomster från andra yrken eller pensioner.

En fördjupning i de fartyg med passiva redskap som har högt fångstvärde visar att dessa i genomsnitt hade ett nettoresultat runt noll kronor per fartyg under perioden 2015-2017. Det innebär att småskaliga fiskare med högt fångstvärde i genomsnitt går runt på sin verksamhet. Siffran är ett genomsnitt för hela näringen och det finns naturligtvis företag som går både bättre och sämre än genomsnittet.

Regionalt nettoresultat per fartyg

Nettoresultatet per fartyg för de olika regionerna visas i figur 9. Ett positivt resultat innebär att fartygen i genomsnitt har ett positivt nettoresultat. Det redovisade resultatet innehåller både fartyg med aktiva redskap och fartyg med passiva redskap, men inte fartyg i det pelagiska segmentet.

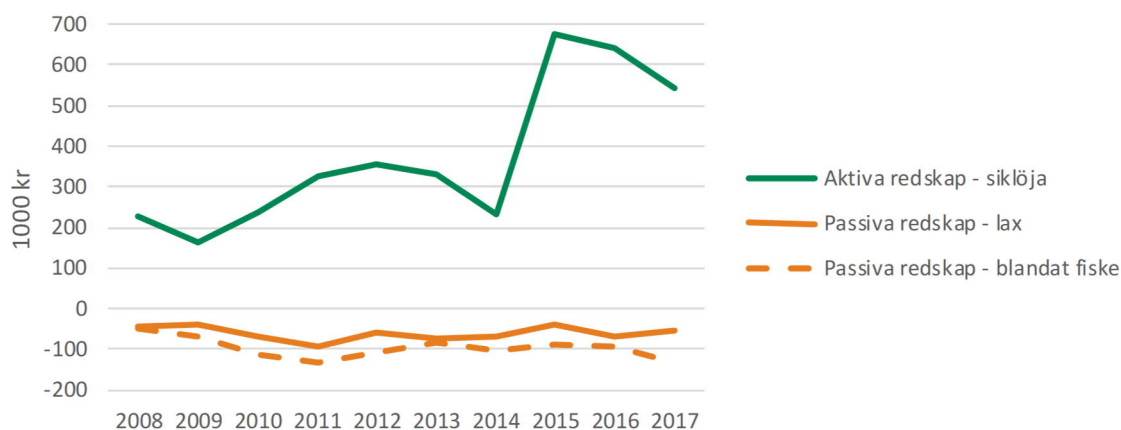
Som framgår av figuren skiljer sig fiskets resultat kraftigt åt mellan de olika regionerna. Fartygen på sydkusten och södra ostkusten har i

genomsnitt ett negativt nettoresultat medan de på västkusten har ett positivt resultat. Fartygen på norra ostkusten gör ungefär ett nollresultat. I appendix 3 visas statistik per län och där framgår att på norra ostkusten är det framför allt fisket i Norrbotten som gör positiva vinster. På västkusten har både Halland och Västra Götaland ett positivt nettoresultat.

Regionala flottsegment

Ekonomi i det regionala fisket kan variera mycket mellan olika typer av regionalt fiske. Nedan har det regionala fisket delats upp i så kallade flottsegment baserat på vilken typ av redskap fartygen använder samt vilka arter de huvudsakligen bedriver fiske efter. En huvudsaklig art är, som beskrivits ovan, definierad som minst 50 procent av fångstvärdet. Det pelagiska segmentet är inte med i redovisningen av de regionala segmenten. Nedan redovisas resultaten för de olika regionerna (norra ostkusten, södra ostkusten, sydkusten, västkusten). Statistiken innehåller både fartyg med högt respektive lågt fångstvärde.

Figur 10. Ekonomiskt nettoresultat i genomsnitt per fartyg på norra ostkusten för perioden 2008-2017, 1000 kr

Norra ostkusten

Fisket längs norra ostkusten har delats in i tre flottsegment; fiske med aktiva redskap efter siklöja, fiske med passiva redskap efter lax, samt blandat fiske med passiva redskap. Utöver detta finns ett fåtal fartyg som huvudsakligen fiskar med aktiva redskap efter andra arter än siklöja. Dessa är inte med i redovisningen eftersom de är för få. Som visats ovan är antalet fartyg på norra ostkusten förhållandevis stabilt mellan 2008 och 2017, och fisket gör i genomsnitt ungefär ett ekonomiskt nollresultat. Som framgår av figur 10 finns det emellertid stora skillnader mellan olika delar av flottan.

Trålfisket efter siklöja visar ett positivt nettoresultat för hela den studerade perioden medan fisket med passiva redskap (både lax och blandat fiske) har ett negativt. Fisket efter siklöja ökade sitt nettoresultat kraftigt 2015 och har legat kvar på den höga nivån sedan dess. Det ekonomiska resultatet för det passiva fisket indikerar att det på lång sikt finns en ekonomisk drivkraft att lämna det passiva fisket, men utvecklingen under perioden tyder inte på någon större minskning av flottan. Siklöjefisket är kraftigt säsongsbetonat och om det är samma fis-

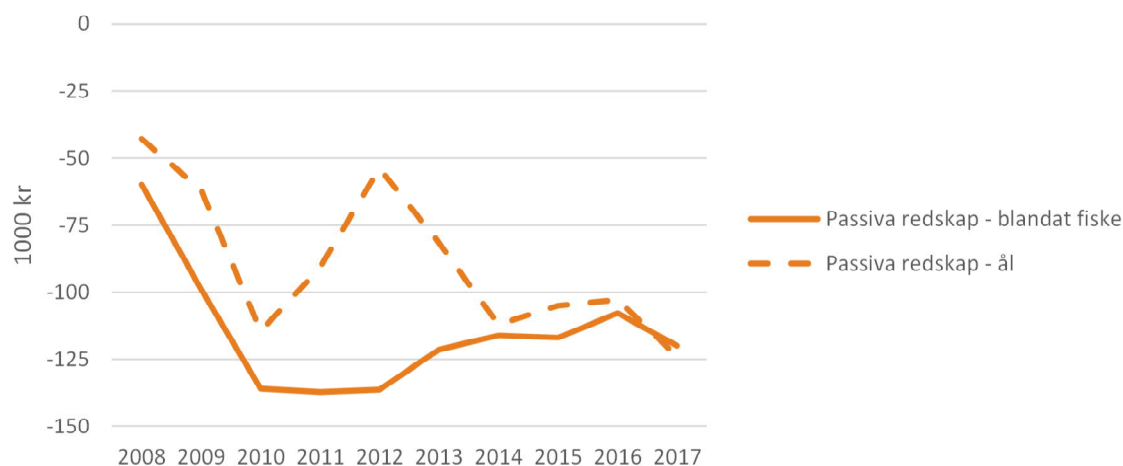
kare som under andra säsonger använder fartyg i andra segment för att fiska med passiva redskap kan detta förklara att antalet fartyg även i detta fiske är förhållandevis stabilt.

Södra ostkusten

Fisket på södra ostkusten har delats in i två flottsegment; blandat fiske med passiva redskap samt fiske efter ål med passiva redskap. Ett antal av fartygen har torsk som huvudsaklig art, men eftersom antalet torskfartyg var litet 2017 har dessa slagits samman med andra fartyg under blandat fiske. Utöver dessa fartyg finns ett fåtal (mellan 6 och 10 under perioden) fartyg som använder aktiva redskap. Eftersom dessa är få är det statistiska underlaget osäkert och de redovisas därför inte. Antalet fartyg med passiva redskap på södra ostkusten har varit förhållandevis stabilt under perioden 2008 till 2017. Det genomsnittliga fartyget gör emellertid ett negativt nettoresultat. I figur 11 visas resultatet per fartyg.

Båda typerna av fiske visar negativa resultat under hela perioden. Fartygen med aktiva redskap (som inte redovisas i figuren) varierar kraftigt över åren och uppvisar år med både positiva och negativa resultat.

Figur 11. Ekonomiskt nettoresultat i genomsnitt per fartyg på södra ostkusten för perioden 2008-2017, 1000 kr

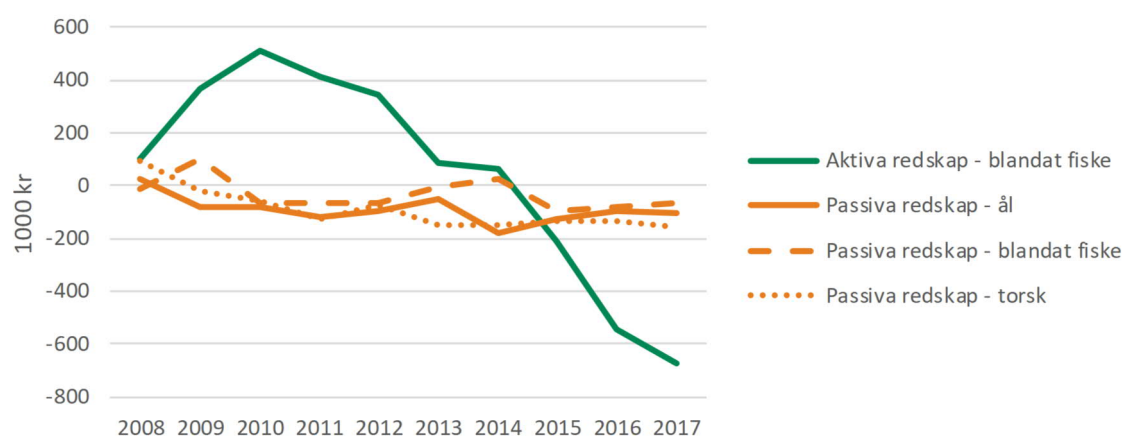

Sydskusten

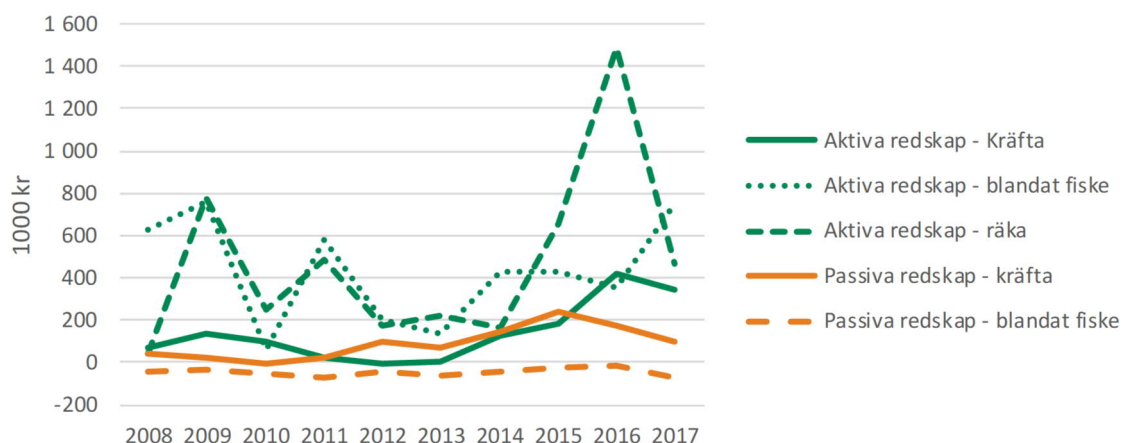
Fisket på sydkusten har delats in i fyra flottsegment; blandat fiske med aktiva redskap, samt fiske med passiva redskap efter ål, torsk, respektive blandade arter. Det finns fartyg med aktiva redskap som fokuserar sitt fiske efter torsk, men dessa är få 2017 och har slagits samman med övriga fartyg i kategorin för blandat fiske. Sydskusten är den region som visar störst minskning i flottan och lägst ekonomiskt resultat i genomsnitt 2017. Sydskusten visar också en

kraftig ökning i andelen fartyg som inte omsätter två prisbasbelopp inom sin verksamhet. Som framgår av figur 12 ger samtliga typer av fisken negativa nettoresultat 2017. Fisket med aktiva redskap gick ekonomiskt bra under första delen av perioden men med kraftiga förluster sedan 2015.

Figur 12. Ekonomiskt nettoresultat i genomsnitt per fartyg på sydkusten för perioden 2008-2017, 1000 kr

Figur 13. Ekonomiskt nettoresultat i genomsnitt per fartyg på västkusten för perioden 2008-2017, 1000 kr

Västkusten

Fisket på västkusten har delats in i fem flottsegment; fiske med aktiva redskap efter kräfta, räka respektive blandat fiske, och fiske med passiva redskap efter kräfta respektive blandat fiske. Västkusten har det fiske som går ekonomiskt bäst av de fyra analyserade regionerna, men uppvisar samtidigt en kraftig nedgång i antalet fartyg under den studerade perioden. I figur 13 visas den ekonomiska utvecklingen för de olika typerna av fiske.

Det enda fiske i regionen som konsekvent har ett negativt nettoresultat under perioden är blandat fiske med passiva redskap. Övriga fisken har generellt sett positiva resultat. Resultatet för räkfiske 2016 är kraftigt högre än för andra år och ska tolkas med försiktighet.

5. Yrkesfiskarnas ålder och fiskets betydelse för deras inkomster

Ett alternativt sätt att studera ekonomin i svenskt yrkesfiske är att utgå från fiskaren istället för fartyget. Det här avsnittet bygger på arbetsmarknadsstatistik från SCB över vad fiska-

ren har för anställningar. Som diskuterats i dataavsnittet ovan bygger statistiken på fiskarens hemkommun och inte var fartygen ligger. I statistiken ingår både fiskare med licens och personer som har tjänst på fartyg men inte är licensierade fiskare. En första fråga som analyseras är i hur stor utsträckning fisket är en viktig del av inkomsterna för de som bor längs respektive kuststräcka. Tabell 3 visar hur stor andel av förvärvsinkomsterna (inkomster från arbete) som kommer från fiske, samt hur stor del av de totala inkomsterna (dvs. inklusive pensioner, sjukpenning, etc.).

Tabell 3. Andel inkomster från fiske per region. 2015

Region	Fiske % av förvärvsin-	Fiske % av total in-
Västkusten	82%	72%
Sydkusten	76%	59%
Södra ostkusten	76%	58%
Norra ostkusten	59%	43%

Fisket står för mellan 76 och 82 procent av totala förvärvsinkomster i alla regioner utom norra

ostkusten där fisket endast står för 59 procent. Fiskare som bor på västkusten har störst andel av förvärvsinkomsten från fiske. I kolumnen för fiskets andel av total inkomst ingår pensioner och andra inkomster från socialförsäkringssystemen vilket gör att andelen inkomst från fiske blir mindre per definition för alla regioner. Noterbart är att västkusten har betydligt större andel fiskeinkomster räknat på detta sätt jämfört med övriga regioner. Detta kan bero på yrkeskårens åldersfördelning, dvs. det är färre som också har pensionsinkomster på västkusten. Tabell 4 visar andel personer som är minst 65 år eller max 35 år som bor längs respektive kuststräcka.

Tabell 4. Andel fiskare 65 år eller äldre samt 35 år eller yngre. 2015.

Region	Antal	Över 64 år	Under 35 år
Västkusten	750	14%	26%
Sydskusten	213	17%	14%
Södra ostkusten	179	29%	18%
Norra ostkusten	215	27%	21%

Västkusten skiljer sig från övriga kuststräckor genom en lägre andel individer i den äldre åldersklassen. Västkusten har även en högre andel yngre fiskare, dvs. det finns en nyrekrytering i fisket genom att ett antal yngre individer (ca 200) har gett sig in i näringen. Både norra och södra ostkusten har hög andel äldre fiskare (över 25 procent), men även här är runt 20 procent under 35 år. En återkoppling till analysen av kommuner med färre än 5 fartyg som hemmahamn visar att dessa kommuner har en högre andel 65 år eller äldre (28 procent) jämfört med andra kommuner (18 procent). De har också en lägre andel som är 35 år eller yngre (13 procent jämfört med 21 procent).

6. Diskussion

Ett viktigt resultat från rapporten är att svenskt yrkesfiske som helhet går ekonomiskt bra men att det är stora skillnader mellan olika kuststräckor och typer av fiske. Ekonomiskt mest framgångsrikt är det pelagiska segmentet (sill, skarpsill, makrill) men även annat fiske som bedrivs med aktiva redskap (trål) har gått ekonomiskt bra under den studerade perioden 2008-2017. Dessa typer av fiske är i stor utsträckning förknippade med västkusten där stora delar av den pelagiska flottan ligger och där fisket med aktiva redskap efter räka och havskräfta bedrivs. Men även trålfisket efter siklöja i norra Östersjön är ekonomiskt lönsamt. Trålfisket efter torsk längs sydkusten och södra ostkusten går däremot med förlust och analysen visar tydligt hur ekonomin har försämrats de senaste åren.

Småskaligt fiske, som i den här rapporten är definierat som allt fiske med passiva redskap, går generellt med ekonomisk förlust under hela perioden. Det enda undantaget är kräftfiske med bur på västkusten. En intressant fråga är varför ett fiske som går med ekonomisk förlust år efter år inte lägger ner. En första observation är att många faktiskt gör det. Antalet fartyg har minskat i samtliga regioner under den studerade perioden vilket gjort att den svenska yrkesfiskeflottan minskat. Analysen visar också att många av de kvarvarande fartygen har lågt fångstvärde, vilket innebär att de inte är så aktiva. På södra ostkusten och sydkusten har dessutom andelen med lågt fångstvärde ökat kraftigt under den studerade perioden. Dessa fiskare kan ha pension eller annan inkomst som de lever av och som förklarar varför de fortfarande har aktiva fiskefartyg trots dålig lönsamhet. Vi ser från analysen att många fiskare är äldre och att en stor del av inkomsterna kommer från andra arbeten än fiske och/eller från pension och andra socialförsäkringssystem. Analysen har inte gått vidare in på fiskets betydelse för

inkomster i de olika regionala segmenten. Däremot visar analysen att de fiskare som använder passiva redskap och har en högt fångstvärde klarar sig förhållandevis bra. Nettoresultatet ligger på runt noll, vilket innebär att fiskaren kan ta ut en skäligen lön från sin verksamhet. Negativa resultat som inte är alltför stora behöver inte heller per automatik innebära minskat fiske om fiskaren tycker det är värt att fortsätta även med en lite lägre lön. Många ser fiske som ett yrke som ger andra värden än lön.

För att fisket på lång sikt ska kunna betala konkurrenskraftiga löner, vilket man har svårt med i många svenska fiskerier (Asche et al., 2018), krävs att produktiviteten ökar vilket i många fall innefattar färre fiskare och större fartyg (alternativet är att nuvarande fiskare producerar varor till ett högre värde t.ex. genom förädling eller premiumprodukter). Effektiviseringar av produktionsprocesser är inget unikt för fisket utan finns i alla näringar, men i fisket kan en sådan utveckling innebära att fiskeripolitiska målsättningar om ett levande kustfiske (EU, 2013) inte uppfylls. Det finns en stor litteratur inom fiskeriekonomisk forskning som visar att en förvaltning som ger ekonomiska incitament att minska antalet fiskefartyg kan leda till stora produktivitetsvinster och en avsevärt förbättrad ekonomi i fisket (se Brady och Waldo, 2008 för en diskussion). Typexemplet i svenskt fiske är det pelagiska systemet som ger incitament att effektivisera produktionen (HaV, 2014) och analysen visar att antalet fartyg minskat mest i detta segment (sett som andel av flottsegmentet) men att man idag gör de största ekonomiska vinsterna i flottan. En intressant observation från studien är det positiva ekonomiska resultatet från andra typer av fiske med aktiva redskap. Framför allt på västkusten verkar näringen kontinuerligt gå med vinst vilket innebär att förvaltningen lyckats skapa förutsättningar för näringen att utvecklas. Samtidigt är västkusten en av de kuststräckor där flottan minskat mest

vilket kan vara ett tecken på produktivitetsutveckling för de fartyg som är kvar i den regionala flottan.

På sydkusten har antalet fartyg minskat i ungefär samma utsträckning som på västkusten, men analysen av den regionala ekonomin visar att fartygen gör ekonomiska förluster. En uppenbar faktor är torskbeståndens utveckling som lett till ett fiskestopp på torsk i stora delar av Östersjön 2020 (EU, 2019). Om fisket går ekonomiskt dåligt finns en drivkraft att sluta fiska vilket är en förklaring till att flottan minskar utan att ekonomin i kvarvarande flotta förbättras i regionen.

I analysen framgår att det finns regioner och fiskerier som går ekonomiskt dåligt och där antalet fartyg minskar. Trots detta har få kommuner helt blivit av med sitt fiske. Det finns emellertid ett antal (23) kommuner som har få (<5) fiskefartyg kvar. Dessa kan klassas som kommuner med relativt sett hög risk att helt stå utan fiskeflotta i framtiden. En analys av kommunerna visar också att de fartyg som finns idag är mindre aktiva än fartyg i andra kommuner, samt att de fiskare som bor i dessa kommuner i större utsträckning är över 65 år. På samma sätt som effektiviseringar i flottan leder till färre fartyg kan effektivisering i hamnverksamheten leda till färre hamnar i framtiden. Ekonomisk forskning visar att företag ofta samlas i kluster för att kunna ta del av en gemensam infrastruktur och arbetsmarknad. Översatt till fiske kan detta vara i form av ismaskiner, lastkajer, transporter till marknaden, reparationer av redskap, tillgång till fiskerikompetens, m.m. Det finns med andra ord ekonomiska drivkrafter som verkar för ett minskat antal hamnar, men det kan även finnas motverkande sådana om det exempelvis finns en lokal marknad för fiskprodukterna.

Med fokus på den regionala utvecklingen är det

tydligt att fisket på västkusten samt norra östersjökusten klarar sig bra, medan södra östersjökusten och sydkusten har problem. Det görs ingen uttömmande analys i rapporten av varför dessa regionala skillnader existerar, men det går att göra några kommentarer. Ekonomin i södra delarna av östersjöfisket påverkas av torskens negativa utveckling och i detta område finns också en stor ekonomisk påverkan från säl (Waldo et al., 2019). Detta är två viktiga komponenter som inte har någon enkel kortsiktig lösning inom fiskeripolitiken vilket gör fisket i dessa regioner hårt utsatta. Sydkusten är den region som tappat flest fartyg och bland de fartyg som är kvar har aktiviteten minskat avsevärt. Samtidigt är det värt att notera att två ostkustlän, Stockholm och Södermanland, har gått mot strömmen och fått en större flotta under den studerade perioden även om förändringen är liten sett till antal fartyg. I norra Östersjön är situationen annorlunda. Fisket efter siklöja är ekonomiskt lönsamt medan fisket efter lax och andra arter med passiva redskap gör negativa nettoresultat. Antalet fartyg är relativt konstant över tiden. En intressant skillnad mot fisket längs södra östersjökusten och sydkusten är att det för laxfisket i norra Östersjön finns utvecklade sälsäkra redskap som avsevärt minskar sälens påverkan (Hemmingsson et. al, 2008). En annan intressant skillnad är att de fiskare som bor längs norra östersjökusten är mindre beroende av fiske för sin inkomst än övriga fiskare, dvs. de har i större utsträckning andra arbeten. På västkusten går fisket som beskrivits ovan ekonomiskt bra och har det enda småskaliga fiske som kontinuerligt gör ekonomiska vinster (havskräfta med bur). Det finns även på västkusten ett antal fartyg som har lågt fångstvärde, men andelen har varken ökat eller minskat under perioden.

Den regionala analysen bygger på fartygens hemmahamn. Detta är den hamn fartyget officiellt ligger i, men det innebär inte att man alltid utgår från och/eller landar i denna hamn. Ett

fartyg kan exempelvis ha en hemmahamn på västkusten men under perioder fiska i Östersjön och landa fisken i en östersjöhamn. På samma sätt finns en osäkerhet i den regionala uppdelningen av inkomststatistiken för fiskare. Statistiken visar var fiskare bor men inte var de arbetar. Det är naturligtvis möjligt att arbetspendla mellan regioner hela eller delar av året. Ett västkustfartyg som är på en längre resa på Nordsjön kan ha anställda som bor i en helt annan region. Det medför att inkomster för fiskare på sydkusten även skulle kunna inkludera inkomster från fiske på västkusten om fiskaren arbetar hela eller delar av året på västkusten. De presenterade resultaten måste därför tolkas försiktigt.

Den här rapporten lyfter den ekonomiska situationen för fisket i ett antal svenska regioner och typer av fisken. Ekonomin är avgörande för den långsiktiga utvecklingen av flottan och dess möjligheter att finnas kvar och bidra till lokala värden längs våra kuster. Rapporten lyfter kortfattat ett antal möjliga anledningar till att regioner och fisken utvecklats olika. Det har däremot inte funnits möjlighet att gå närmare in på många av de frågor som väckts inom analysen. Ett exempel på vidare frågeställningar är åldersfördelningen bland fiskare i de olika regionerna där resultaten i rapporten tyder på att fisket i vissa regioner har varit mer framgångsrika att rekrytera yngre fiskare. Det faktum att det finns fler individer som har inkomster från fiske än vad som är licensierade yrkesfiskare indikerar att det kan finnas yngre fiskare som påbörjat en karriär inom fisket men som ännu inte syns i HaVs statistik över fiskelicensinnehavare. Denna typ av frågeställningar är viktiga för att få en inblick i möjligheterna för framtida generationer att gå in i fisket. En förutsättning för fiskets långsiktiga utveckling är att fisket går tillräckligt ekonomiskt bra för att kunna ge en marknadsmässig lön – något som åtminstone delar av svenskt fiske faktiskt verkar kunna göra idag.

Referenser

Asche, F., Nielsen, M., Bergesen, O., Blomquist, J., Henriksen, E., Hoff, A., Nielsen, R., Viðarsson, J., and Waldo, S. 2018. The Myth of the Poor Fisher: Evidence from the Nordic countries. *Marine Policy* 93:186-194.

Brady M och Waldo S. 2008. Att vända skutan – ett hållbart fiske inom räckhåll. Expertgruppen för miljöstudier, 2008:1.

Europeiska Unionen. 2013. Den gemensamma fiskeripolitiken. Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 1380/2013, 11 December 2013, 2013.

Europeiska Unionen. 2019. Fastställande för 2020 av fiskemöjligheterna för vissa fiskbestånd och grupper av fiskbestånd i Östersjön. Rådets förordning (EU) 2019/1838. 30 oktober 2019.

HaV. 2014. Effekterna av systemet med överlåtbara fiskerättigheter inom pelagiskt fiske. Rapport från ett regeringsuppdrag. Havs- och vattenmyndighetens rapport 2014-10-31.

Hemmingsson, M., Fjälling, A. & Lunneryd, S.-G. (2008). The pontoon trap: Description and function of a seal-safe trap-net. *Fisheries Research*, 93:357-359. <https://doi.org/10.1016/j.fishres.2008.06.013>

Karlén, K., Blomquist, J., och Waldo, S. 2019. Inkomster i svenskt och nordiskt fiske. *AgriFood Policy Brief* 2019:7.

Nordin, M., Blomquist, J., Waldo, S. (2016). The Income Penalty of Farming and Fishing: Results from a Sibling Approach. *European Review of Agricultural Economics*, Vol. 43, pp. 383-400.

Waldo, S. och Lovén, I. 2019. Värden i svenskt yrkesfiske. *AgriFood Economics Centre*, rapport 2019:1.

Waldo, S., Paulrud, A, and Blomquist, J. 2019. The Economic Costs of Seal Presence in Swedish Small-Scale Fisheries. *ICES Journal of Marine Sciences*. Forthcoming <https://doi.org/10.1093/icesjms/fsz221>

Appendix 1

Tabell A1.1 Antal aktiva fartyg per län 2008 till 2017

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	Förändring, %
Blekinge	106	102	84	86	89	83	80	78	78	68	-36%
Gotland	34	35	32	33	34	33	31	29	28	27	-21%
Gävleborgs	46	48	42	43	43	40	45	49	43	41	-11%
Halland	98	94	85	74	71	69	63	57	60	54	-45%
Kalmar	82	80	71	69	68	68	76	71	68	63	-23%
Norrbottnen	84	90	82	84	88	84	88	84	80	77	-8%
Skåne	163	155	146	140	142	136	130	124	119	107	-34%
Stockholm	16	16	17	17	20	18	25	27	29	25	56%
Södermanland	5	5	5	6	6	8	9	11	11	10	100%
Uppsala	23	27	26	26	26	27	29	23	25	23	0%
Västerbottens	26	25	26	26	25	26	24	27	24	24	-8%
Väster-norrlands	23	23	23	21	20	21	22	23	21	18	-22%
Västra Götaland	472	457	444	426	403	393	382	378	367	355	-25%
Östergötland	10	9	7	7	6	7	9	8	7	7	-30%
Totalt	1 188	1 166	1 090	1 058	1 041	1 013	1 013	989	960	899	-24%

Appendix 2

Tabell A2.1 Flottans utveckling på Västkusten, antal aktiva fartyg

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	Förändring %
Aktiv	183	175	165	152	144	141	139	133	124	124	-32%
Passiv	338	338	335	320	304	295	285	280	278	263	-22%
Pelagisk	49	38	29	28	26	26	21	22	25	22	-55%
Totalt	570	551	529	500	474	462	445	435	427	409	-28%

Tabell A2.2 Flottans utveckling på Sydkusten, antal aktiva fartyg

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	Förändring %
Aktiv	17	18	17	17	17	16	12	13	14	13	-24%
Passiv	243	229	207	204	208	197	192	183	177	155	-36%
Pelagisk	9	10	6	5	6	6	6	6	6	7	-22%
Totalt	269	257	230	226	231	219	210	202	197	175	-35%

Tabell A2.3 Flottans utveckling på Södra ostkusten, antal aktiva fartyg

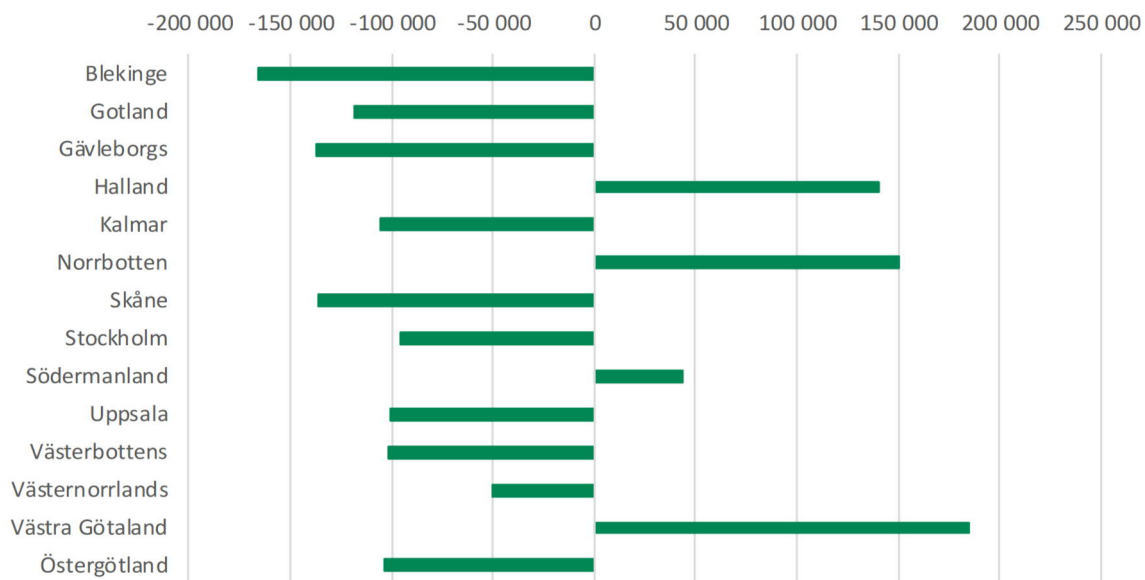
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	Förändring %
Aktiv	7	7	8	8	8	6	8	9	9	9	29%
Passiv	131	130	117	117	119	122	135	131	128	118	-10%
Pelagisk	9	8	7	7	7	6	7	6	6	5	-44%
Totalt	147	145	132	132	134	134	150	146	143	132	-10%

Tabell A2.4 Flottans utveckling på Norra ostkusten, antal aktiva fartyg

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	Förändring %
Aktiv	35	38	36	38	38	36	37	32	29	30	-14%
Passiv	144	151	139	141	144	141	149	151	140	133	-8%
Pelagisk		<5	<5						<5	<5	-
Totalt	179	190	176	179	182	177	186	183	172	165	-8%

Appendix 3

Nettoresultat i kronor per fartyg i olika län. Genomsnitt 2015-2017.

Författare

Staffan Waldo och Johan Blomquist

Mer information

Staffan Waldo

Telefon: 046 – 222 07 92

E-post: staffan.waldo@slu.se

**Vad är AgriFood
Economics
Centre?**

AgriFood Economics Centre utför kvalificerade samhällsekonomiska analyser inom livsmedels-, jordbruks- och fiskeriområdet samt landsbygdsutveckling. Verksamheten är ett samarbete mellan Sveriges lantbruksuniversitet och Lunds universitet och syftar till att ge regering och riksdag vetenskapligt underbyggda underlag för strategiska och långsiktiga beslut.

Publikationer

AgriFood Economics Centre ger ut tre typer av publikationer som vänder sig till beslutsfattare, myndigheter och en intresserad allmänhet. **Policy Briefs** är lättillgängliga sammanfattningar av en av våra vetenskapliga publikationer. **Fokus** är kortare analyser och **Rapporter** är längre analyser som även ges ut i tryckt format. AgriFood skriver också vetenskapliga artiklar och working papers som i huvudsak vänder sig till en vetenskaplig publik. Våra publikationer kan beställas eller laddas ned på www.agrifood.se.

Kontakt

AgriFood Economics Centre
Box 730, 220 07 Lund
